

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἰτησιαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἰτησιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

22 Ἰανουαρίου 1878

ΜΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Κοραῆ.

Πρὸς τὸν κύριον Νεόφυτον Βάμβαν,
εἰς Κέρκυραν.

Περιπόθητε φίλε,

Ἡ ἐπιστολή σου (ᾧ Ἄφρ.) μ' ἐλύπησε πολὺ, χωρὶς νὰ μὲ ἀπελπίσῃ. Δίκαια φρονεῖς φρονῶν νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθης πρὸς τοὺς αὐτοῦ ὁμογενεῖς ὠφέλειαν. Ἄλλὰ τοῦ πρὸς ὀλίγους δικαίου δικαιοτέρους εἶναι τὸ πρὸς πολλοὺς, καὶ τούτου πάλιν τὸ πρὸς πλειοτέρους, καὶ πάντων δικαιοτάτον τὸ πρὸς πάντας. Συγχώρησέ με, φίλε, νὰ σοῦ ἀνενημιώσω τί ἔλεγεν ὁ ἀείμνηστος διὰ τὴν φιλανθρωπίαν του μέγας Φενελών· «Προκρίνω τοῦ ἰδίου μου συμφέροντος τὸ εἰς τὴν οἰκογενεῖάν μου συμφέρον, καὶ τούτου τὸ εἰς τὴν πατρίδα μου συμφέρον, καὶ τούτου τελευταῖον τὸ συμφέρον εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος: Je préfère ma famille à moi-même, ma patrie à ma famille, et le genre humain à ma patrie.

Ἄν ἡ ἐδῶ παρουσία σου τοῦ Χίου ἀπέβλεπε μόνους τοὺς Χίους, δικαίως πάλιν ἔπρεπε νὰ προκριθῶσιν οἱ Χίοι τῶν Κερκυραίων, ὅχι μόνον ὡς πλειότεροι, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐτυχούντων ἐκείνων οὗτοι δυστυχεῖς, καὶ ὡς προσκαλοῦντές σε μὲ δάκρυα νὰ δράμῃς εἰς βοήθειαν τῶν σκορπισμένων Χίων μεираίων. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀποβλέπει ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὰ δίκαια ὑπερβαίνουν καὶ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Χίων τὰ δίκαια.

Ἐξαντλημένος, φίλε, ἀπὸ σωματικούς καὶ ψυχικούς πόνους, οὐδὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐδύναμην νὰ σὲ γράψω, ἂν δὲ μ' ἐνδυνάμωναν ἡ ἐλπίζομένη πανελληνίως ὠφέλεια, καὶ ἡ παρακίνησις τῶν σκορπισμένων συμπολιτῶν μας νὰ προσθῆσω εἰς τὰς προσαλήσεις των καὶ τὴν ἰδικήν μου δευτέραν ταύτην πρόσκλησιν. Λέγων ταῦτα πρὸς Ἑλληνας καὶ φιλέλληνας Κερκυραίους, εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν θέλεις εὐρεῖν μεταξύ των κανένα τόσο ἀδικον, ὥστε νὰ προκρίνῃ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τὸ εἰς μόνην τὴν πατρίδα

του συμφέρον. Ἡ πρώτη καὶ μεγάλη των μήτηρ καὶ πατρίς εἶναι ἡ Ἑλλάς.

Ἀσπάζομαί σε καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ παρηγορήσῃς τὸ γρηγορώτερον.

9 Μαΐου, 1830. Ἐκ Παρισίων.

Ὁ θερμὸς σου φίλος
ΚΟΡΑΗΣ.

Ο ΑΓΓΛΟΣ ΓΑΙΟΚΤΗΜΩΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. Holtzendorf].

Συνίξιμα καὶ τίλος· ἰδί σελ. 33.

IV

Αἱ Κυρίαὶ ἀπεσύρθησαν, μεταξύ δὲ τῶν Κυρίων, ὅσοι εἶχον ἀκόμη μείνη εἰς τὴν τράπεζαν, ἐκυκλοφόρουν φιάλαι τοῦ οἴνου Xères, Porto-Porto καὶ Βορδώ. Ὁ Baker πλησιάσας, ἐλάλησέ μοι περὶ ἰδρυμάτων παραπλησίον ἐκείνων, ἅτινα ἐπεσκεψήμεν τὴν προῖταν. Ὁκτερε τὴν πρόληψιν, καθ' ἣν ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ τὸ πᾶν ἐν τῷ βίῳ. Ἡ πείρα μ' ἐδίδαξεν, ἔλεγεν, ὅτι καλὸν ἀγροτικὸν σχολεῖον ὄφειλε πάντοτε νὰ κατέχῃ δύο μέχρι πέντε ἀγρούς. Γέρον χωρικός ὄφειλε νὰ διορίζηται ἀείποτε ἐπιστάτης. Τετραετῆ παιδιὰ ἀντὶ νὰ μένωσιν ἐγκλειστα ἐν δωματίοις, ἠδύνατο ν' ἀσχολῶνται ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ νὰ εὐρίσκωσιν ἐκεῖσε ἐργασίαν καταλληλοτάτην εἰς τὴν ἡλικίαν των, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ γέροντος, πρὸς ἃν οἱ γονεῖς ἤθελον πληρῶσῃ ὀλίγα σολδία καθ' ἐξομάδα, εὐχαριστημένοι ὅτι τὰ τέκνα αὐτῶν εἶχον ἀσχολίαν καὶ ἐτύγχανον τῆς προσηκούσης ἐπιβλέψεως.

Ἐπεὶ ἑπταετῶν παιδῶν οἱ γονεῖς ἤθελον παύσῃ νὰ πληρῶνωσιν, ὀκταετῆς δὲ γενόμενος ὁ μαθητῆς, ἤθελε γίνῃ κύριος λωρίδος γῆς, ἣν ἠδύνατο νὰ καλλιεργῇ ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ, φέρων εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τὰ κέρδη. Τὰς ὥρας τῆς ἀσχολίας τῶν μικρῶν παιδῶν ἤθελον ὀρίσει εἰς ἑπτὰ, τέσσαρας μὲν εἰς μελέτην, τρεῖς δὲ εἰς ἀγροτικὰς ἐργασίας· οὕτως οἱ παῖδες ἠδύνατο νὰ συνεπιβίωσι νὰ ἐργάζωνται συνεχῶς, χωρὶς νὰ αισθανθῶσι τὸν κόπον. Δυνάμεθα νὰ τοὺς γυμνάζωμεν διηνεκῶς, χωρὶς νὰ τοὺς κοπιάζωμεν.

Ὁ οἰκοδεσπότης ἐξηκολούθει νὰ ἐκθέτῃ τὸ σύστημα αὐτοῦ, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις κωνήγετο καὶ τὴν ὠφέλειαν, ὅτι οἱ παῖδες ἔμενον ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐν τοῖς σχολείοις, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἐπιβαρύνωνται οἱ γονεῖς. Τῶν πα-

ρισταμένων τις παρατήρησεν ὅτι τοιοῦτον σχέδιον ἤθελε ναυαγήσῃ ἐνεκὰ τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐκτελέσεως.

Εἶναι μὲν ἀληθῶς δύσκολον, ἀπεκρίνατο ὁ οἰκοδεσπότης, ἀλλ' εἶναι ἐφικτόν! Πρὸ εἴκοσι δύο ἐτῶν ἐγὼ αὐτὸς ἴδρυσά σχολεῖον κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, καὶ ἤγαγον αὐτὸ εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν. Ἦναγκάσθη ὁμῶς νὰ τὸ κλεισῶ, διότι μ' ἐγκατέλιπεν ὁ διδάσκαλος—πάντες δὲ οἱ δυνάμενοι νὰ τὸν ἀντικαταστήσωσι συνερῶνουν ὅτι δὲν ἤρμοζεν εἰς διδάσκαλον νὰ σκάπτῃ. Πάντες ἦσαν εὐγενέστεροι ἐμοῦ.

Τὴν σήμερον οἱ καθηγηταὶ κατέστησαν λογικώτεροι, ἀλλ' ἤδη εἰμι πολὺ γέρον, καὶ ὀφείλω νὰ ἐγκαταλίπω τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μου εἰς νεωτέρους.

V

Τὴν ἐπιούσαν πρωΐαν, ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς, ἀνεβλήθη ἡ θήρα τῶν περδικῶν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης, ὅστις εἶχε διαφόρους ἀσχολίας εἰς τὴν πόλιν, προέτεινέ μοι νὰ ἐπισκεφθῶ μετ' αὐτοῦ τὰς φυλακὰς τοῦ Gloucester. Ἀπεδέχθην, καὶ μικρὸν ὕστερον, ἀνέβημεν ἐφ' ἀμάξης. Ὁ δρόμος, μολοντί μακρὸς, ἦτο ὠραῖος. Ἐκαστος πύργος, ἐκάστη κώμη, καὶ αὐτὰ τὰ παχύκορμα δένδρα πρὸ τῶν ὁποίων διηρχόμεθα, εἶχον τὴν ἱστορίαν των.—Ἀφικομένους εἰς Gloucester, ὑπεδέξατο ἡμᾶς ὁ διοικητὴς τῶν φυλακῶν ὡς ἂν εἴμεθα γνῶριμοὶ αὐτοῦ, συνώδευσε δ' ἡμᾶς περιερχομένους τὸ κατάστημα. Ἦτο ἀληθῶς τοῦ κόπου ἀντάξιον νὰ διέλθῃ τις μερικὰς ὥρας εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ἐννεήκοντα περίπου ἔτη παρήλθον ἀφ' ἧς ὁ Poserd κατὰ πρῶτον παρουσιάσθη εἰς Bedford, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἀναμορφωτοῦ τῶν φυλακῶν. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸ 1783, ὁ Σίρ Γεώργιος Paul παρουσιάσθη εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Gloucester καὶ προέτεινε τὴν ἔγερσιν νέων φυλακῶν. Τοῦτο ἐπετράπη ὑπὸ τῆς Βουλῆς, μετὰ παρέλευσιν δὲ ἐννέα ἐτῶν ἐδημοσιεύθη ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐκθεσις περὶ τῆς προτύπου ταύτης φυλακῆς.

Τοσαύτης δ' ὑπολήψεως ἀπῆλαυεν αὕτη ἡ φυλακὴ, ὥστε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἡ Ἀμερικὴ ἔπεμψεν Ἐπιτροπὴν, προωρισμένην νὰ μελετήσῃ τὸ σύστημα, ὅπερ κατόπιν καὶ ἐφῆρμωσε διὰ παντός, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀμερικανικὸν σύστημα.

Ὁ Σίρ Γεώργιος Paul ἦτο ἐκ τῶν προκρίτων ἐκείνων, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸ μονῆρες σύστημα, ὁ δὲ διευθυντὴς ἔδειξεν ἡμῖν τοὺς ἀρχαίους οἰκίσκους. Κατ' ἀρχὰς οἱ κατὰδικοὶ δὲν εἰργάζοντο· οὗτοι ἠδύναντο ν' ἀναγινώσκουσιν ἐπὶ τινὰς ὥρας καθ' ἐκάστην μόνον τὴν Βίβλον. Ἐν ἄλλῳ οἰκίσκῳ ἐκρατοῦντο διαρκούσης τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν ἄλλῳ κατὰ τὰς νύκτας. Ἐπετρέπετο αὐτοῖς καθ' ἐκάστην ὁ περίπατος, προ-

σινῶς δὲ ἐφέρετο πρὸς αὐτοὺς ἡ Διοίκησις. Κατὰ τὸ 1807 οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον ἤδη ἐπισκεφθῆ τὸ κατάστημα, ἐν ᾧ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἠσχολήθη περὶ τοιούτων ἰδρυμάτων μόνον τῷ 1834... Εὐαρέστως ἤκουέ τις τοῦ Baker διηγουμένου ὅτι τῷ 1836, ἐν ᾧ διήθυνε τὰς φυλακὰς Gloucester, ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Σίρ Ἰωάννου Ρούσσελ, τότε γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας, περιέχουσαν τεσσαράκοντα εἰσακτέους κανονισμοὺς, καὶ ὅτι ἡ ἀπάντησις του ὑπῆρξεν ὅτι τριάκοντα πέντε ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Gloucester ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως ταύτης· ἐκεῖ ἔγνω αὐτοὺς οἱ Ἀμερικανοί.

Μῦθα ταῦτα, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐστάλησαν ἑκατοστύες κανονισμῶν, οἵτινες πάντες ἠκυρώθησαν μετ' οὐ πολὺ, οὕτω δὲ πλὴν μικρῶν ἐξαίρεσεων ἡ φυλακὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀνεκαθῆν ὑπὸ τοῦ Σίρ Γεωργίου Paul καθιερωθὲν σύστημα.

Ἐπεσκέφθημεν τοὺς οἰκίσκους τῶν καταδικῶν, ἐρωτῶντες αὐτοὺς περὶ τοῦ λόγου τῆς καταδικῆς των.—Ἐνίοτε παρατηρήσαμεν μοναδικὴν ἀνισότητα ἐν ταῖς ποιναῖς, αἵτινες μοι ἐφάνησάν πως δυσανάλογοι πρὸς τὸ ἐγκλημα. Κλέπτῃς ἐξ ἐπαγγέλματος ὑπεξαίρεσας τρεῖς ἀγγλικὰς λίρας κατεδικάσθη εἰς ἐξάμηνον φυλάκισιν, ἐν ᾧ χειρώναξ οἰκογενειάρχῃς ἔχων ἀσθενῆ σύζυγον καὶ ἀπειλούμενος νὰ ἐξωσθῇ τῆς οἰκίας ἐὰν δὲν ἐπλήρωνε τὸ ἐνοίκιον, ὡς ἐκ τούτου δ' ἐξ ἀπελπισίας κλέψας ἀπὸ τινος φίλου του δεκαπέντε σελλίνια, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποδώσῃ αὐτὰ, κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν δέκα ὀκτὼ μηνῶν.

Ἀποτέλεσμα μικρᾶς περὶ τούτου συζητήσεως μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Baker ὑπῆρξεν, ὅτι αἱ καταδικαὶ ἐκεῖναι ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηραὶ συγκρινόμεναι πρὸς ἄλλας ἐπιβαλλομένας πάντοτε ὑπὸ ἐξ ἐπαγγέλματος δικαστῶν, οἵτινες κατὰ τὸν Baker, μὴ γινώσκοντες οὔτε τὸν ἀνθρώπον, οὔτε τὸν βίον, καὶ μάλιστα τὰ προηγούμενα τοῦ ἐγκληματίου, ἢ ἐκ τῶν βιβλίων καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἐκθέσεων, ἔκρινον περὶ τοῦ κακοῦ οὐχὶ τοσοῦτον προστυῶς, ὅσον οἱ ἄλλοι τῶν δικαστῶν ὅσοι ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν κτηματιῶν τῆς Ἐπαρχίας. Οὗτοι ἐρχόμενοι εἰς στενὴν συνάφειαν μετὰ πάσης τάξεως ἀνθρώπων, εἰσὶ πολλῶ μᾶλλον κατάλληλοι νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου. Μὴ νομίσῃς, φίλε μου, ὅτι ἡ ποινικὴ δικαιοσύνη μανθάνεται ἐν τοῖς βιβλίοις, ἢ ὑπολογίζεται ὅπως τὰ μαθηματικά. Ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ αἰσθάνηται αὐτήν. Οἱ λοιποὶ ἡμεῖς, ἀνθρώποι πρακτικοὶ, αἰσθανόμεθα δύο τινὰ· τὸ μὲν, τὰ συμφέροντα ἡμῶν ζημιούμενα ἐκ τοῦ ἐγκλήματος, τὸ δὲ, τὴν ἠθικὴν τοῦ ἐγκληματίου ἀθλιότητα. Ὁ ἡμέτερος ποινικὸς νόμος ἐρεῖδεται

ἀρα ἐπὶ θάσεων ἀλανθάστων, ἐπὶ τοῦ οἴκου δηλαδὴ τοῦ μὴ ἐπιβάλλοντος εἰς τὸν ἐγκληματικὴν τὴν πρὸς ἐπανόρθωσιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενην ποινὴν, καὶ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀσφαλείας διαφέροντος.

Πόρισμα τῶν δύο τούτων θάσεων εἶναι κατ' ἀνάγκην ἢ διάσωσις τοῦ ἐγκληματικῆς δι' ἀκάμπτου αὐστηρότητος καὶ ἐπιμύχθου ἐργασίας.

Ὁ Baker ὠμίλει τοσοῦτον περὶ τῶν μετὰ τῆς Ἀστυνομίας σχέσεων αὐτοῦ, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ἢ νὰ παρατηρήσω αὐτῷ ὁπότε διαφορά ὑπῆρχε κατὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῶν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ἐπικρατούντων ἐθίμων, καθ' ὅσον τὰ Ἀστυνομικὰ ὄργανα, καίπερ παρ' ἡμῖν ἐκλεγόμενα μεταξὺ τῶν λίαν ἀξιοσεβάστων προσώπων, οὐδέποτε συγχρωτίζονται μετὰ τῆς ἡμετέρας ἀριστοκρατίας.

Εἶναι φυσικόν, ἀπεκρίθη ὁ οἰκοδεσπότης· ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος, οἷοσδήποτε καὶ ἂν ᾖ, σπανίως διακρίνεται ἐπὶ μεγάλη μορφώσει. Τὸ Ἀστυνομικὸν ὄργανον, κατατρίψαν ὀλόκληρον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς τὸ συλλαμβάνειν κλέπτας, εἶναι τοσοῦτον συνειθισμένον νὰ ὑποπτεύηται περὶ παντὸς πράγματος, ὥστε πάντα πῶς ὑποπτον ἐκλαμβάνει ὡς δεξιὸν κλέπτην. Παρ' ἡμῖν τοῦτο ἀπαρέσκει. Προτιμῶμεν νὰ πληρώνωμεν τὸν ὑπέρογκον μισθὸν πεντακοσίων λιρῶν κατ' ἔτος καὶ ποιοῦμεν ἐκλογὴν μεταξὺ πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα διαγωνιζομένων, ἐν οἷς καὶ πλεῖστοι λοχαγοὶ ἢ συνταγματάρχαι ἐν ἀποστρατείᾳ, εἴτε τοῦ στρατοῦ, εἴτε τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοί εἰσιν εἰθισμένοι εἰς τὴν πειθαρχίαν, ἔχουσι ἀρκετὴν κρίσιν, καὶ πρὸ πάντων ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν.—Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι μικρὰν ἔχουσι γνῶσιν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐκμανθάνουσι ταχέως τὸ τεχνικὸν μέρος, οὕτω δὲ εἰσὶ πάντοτε εἰς θέσιν νὰ σκέπτονται ἐπὶ τοῦ κυριωτέρου καὶ σπουδαιότερου ζητήματος, πῶς δηλαδὴ καθίσταται ἐφικτὴ τῶν ἐγκλημάτων ἐν γένει ἢ ἐλάττωσις. Τούναντίον ὅστις καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον ἄλλο δὲν ἐπραξεν ἢ νὰ συλλαμβάνῃ κλέπτας, δὲν δύναται νὰ σκέπτηται ἐπὶ τῶν γενικῶν αἰτιῶν, ἐξ ὧν γεννῶνται ἐν ταῖς κοινωνίαις τὰ ἐγκλήματα. Δὲν εἶναι τοῦτο ἀληθές; Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ λογίων δικαστῶν οἵτινες ἐφαρμόζουσιν ἐλαττωματικόν τινα νόμον, κατ' ἀρχὰς μὲν παρὰ βούλησιν, βραδύτερον δὲ μετὰ μεγίστης ἀδιαφορίας, ἀλλὰ δικαιολογούμενοι πάντοτε ὅτι δὲν προσήκει αὐτοῖς τὸ κηρύσσειν δημοσίᾳ ὡς ἐλαττωματικὸν νόμον ὄντως τοιοῦτον. Ὁ τίμιος ἄνθρωπος ὅμως δικαιούται νὰ κατακρίνῃ δημοσίᾳ τὸν νόμον, ὁπότεν ἐκ τούτου ἀναγκάζεται νὰ διαπράττῃ ἀδικίαν. Τὸ ἀστυνομικὸν ὄργανον κατηγορεῖται οὐχὶ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς θεωροῦν τοὺς κα-

κούργους δίκην ἄγρας. Ὡσπερ δὲ καθήκον τῶν τὰ τῆς θήρας ἐπιτετραμμένων εἶναι νὰ συγκεντρώσωσι κατὰ τὸ φθινόπωρον τοσοῦτους φασιανούς ὅσοι ἀπαιτοῦνται πρὸς τὸ κυνήγιον τοῦ κυρίου των, οὕτως τὸ Ἀστυνομικὸν ὄργανον θεωρεῖ ἑαυτὸ ὑπόχρεον νὰ προσαγάγῃ τῷ δικαστῇ μέγαν ἀριθμὸν ἐγκληματιῶν. Γεγονός τι ὅπερ ἐκ πείρας γινώσκω, ἴσως θέλει καταστήσῃ πρὸς ὑμᾶς εὐκρινεστέρην τὴν ἰδέαν μου.

Ὁ λόρδος Σ. . . , κτηματίας ἐν Ἰρλανδίᾳ, προσβλήθεις ποτε ἐν τινὶ δάσει ὑπὸ δύο κλεπτῶν, ἀπέκρουσεν αὐτοὺς ἀνδρείως. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀπήνησεν τὸν δασοφύλακα, καὶ διηγῆθη αὐτῷ τὸ συμβάν. Οὗτος ἐφάνη ἐκπλαγεὶς ὁπότεν εἶδε ζῶντα ἐνώπιόν του τὸν λόρδον Σ. . . , ψιθυρίζων δὲ εἶπεν ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τὴν κατὰ τοῦ λόρδου ἀπόπειραν, σκοπὸν δὲ εἶχε νὰ συλλάβῃ τοὺς δύο κακούργους μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ φόνου. Ἐρωτηθεὶς τότε παρὰ τοῦ λόρδου Σ. . . πῶς δὲν εἰδοποίησεν αὐτὸν περὶ τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν κινδύνου; «Μυλόρδε, ἀπεκρίθη, ἐὰν συναλάμβανον τοὺς δύο δολοφόνους μετὰ τὴν διάπραξιν τοῦ ἐγκλήματος, ἤθελον ἀνταμειφθῆ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ παραφύλαττον. Ἐὰν προειδοποιούην ὑμᾶς περὶ τοῦ κινδύνου, ἤθελον ζημιώσῃ ἑμαυτὸν, διότι τὴν εἰδοποίησιν ταύτην οἱ προϊστάμενοί μου δὲν ἤθελον ὑπολογίσῃ ὡς ζῆλον πρὸς τὸ ἔργον μου, οὕτω δὲ ἤθελον στερηθῆ τῆς ἀμοιβῆς.»

Ἄλλ' ἱκανὰ ἤδη εἶπομεν περὶ Ἀστυνομίας, δυσάρεστον δ' εἶναι νὰ ὀμιλῶμεν τοσοῦτον περὶ τοιούτων ἀντικειμένων κατὰ ταύτην τὴν τόσον ὠραίαν ἡμέραν.

VI

Εἶχον διέλθῃ τὴν πρῶτὴν τῆς ἐπιούσης μετὰ τοῦ Baker ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ. Ἀησται τινας ἐκ τῶν περίεξι εἶχον δικασθῆ καὶ καταδικασθῆ. Ὁ γαιοκτήμων ἠγέρθη λέγων μοι· Κατ' εὐτυχίαν ἡμεῖς εἰμεθα πῶς λογικώτεροι τοῦ νόμου. Ἐκείνον δὲν ἄρτι ἐμἐμνησθην ὡς ἀποκόψαντα ἐξ ἀμελείας κράμβην ἐν τῷ κτήματι χωρικοῦ τινος, θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸν καταδικάσω εἰς ἐξάμηνον φυλάκισιν κατὰ τὸν νόμον, καὶ ἐν ὑποτροπῇ εἰς φυλάκισιν ἐνὸς ἔτους. Ἐὰν τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐκλεπτε πέντε σελλίνια, ἀπητῶντο τούναντίον δύο δικασταὶ ὅπως τὸ δικάσωσι, καὶ ἐὰν ἀντὶ πέντε σελλινίων ἤσαν πέντε καὶ ἡμισυ, κατὰ τὸν νόμον παρεπέμπετο εἰς τὸ κακουροδικεῖον. Ὑπάρχει ἐνταῦθα λογικότης; Ἄλλ' ἀρκοῦσι ταῦτα. Μεταβῶμεν εἰς Stroud, ἐνθα σκοπεύω νὰ προσφωνήσω τοὺς ἐργάτας. Δύνασθε ν' ἀκροασθῆτε τοῦ λόγου μου· εἶναι δὲ τοῦ κόπου ἀντάξιον νὰ ἴδῃτε τοὺς ἀγαθοὺς τούτους ἀνθρώπους ἐν ταῖς ἐργοστασίαις αὐτῶν. Ἠρώτησα τὸν γαιοκτήμονα περὶ τοῦ θέματος τῆς ὀμιλίας του. Πολλὰκις παρέστησα, εἶπέ μοι, εἰς τοὺς ἐργάτας τὰς ἐκ τῶν ἀπερ-

γιῶν προσερχομένας αὐτοῖς ζημίας. Ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν, οὗτοι συνήθως πιγεύουσιν εὐκολώτερον εἰς ἡμᾶς τοὺς γαιοκτῆμονας, ἢ εἰς τοὺς καθηγητὰς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

Σήμερον θέλω νὰ καταδείξω αὐτοῖς τὰς ἐλλείψεις τῆς περὶ τῶν πτωχῶν προνοίας. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐλλείψεων τούτων εἶναι ἡ ληστεία, ἢ καθῆκον ἐθεώρησα νὰ ἐξοντώσω. Ἀληθῶς εἶναι τοῦ κόπου ἀντάξιον νὰ πολεμῆ τις τοιαύτην ἐισβολὴν τριάκοντα χιλιάδες περίπου ἀλητῶν περιέρχονται τὴν χώραν ἐπαιτούντες μέρος αὐτῶν εἶναι τίμιοι ἄνθρωποι, ζητοῦντες ἐργασίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον οὗτοί εἰσι κλέπται καὶ φυγόπονοι.

Ἀφικόμενοι εἰς Stroud, πολίχινον ὀλίγον ἀπέχον τοῦ Gloucester, εὔρομεν τριακοσίους ἐργάτας περιμένοντας τὸν Baker. Ὁ Πρόεδρος αὐτῶν ὠδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ βῆμα, ἐνθα πλεῖστοι ἐκ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ εἶχον ἤδη καταλάβῃ θέσιν.

Ὁ λόγος τοῦ Baker διήρκεσε δύο ὥρας καὶ ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκροτήθη, μολονότι ἐπραγματεύετο περὶ θέματος ἀείποτε ἀντιπαθητικοῦ πρὸς τοὺς ἐργάτας. Μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιμονῆς ἀπέδειξεν αὐτοῖς τὴν μεγίστην ἀνάγκην τοῦ νὰ οἰκονομῇ ὁ χειρώναξ κατὰ τὰ εὐτυχῆ ἔτη, ὅπως δυνηθῆ νὰ διέλθῃ τὰ ἔτη τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ γήρατος.

Φυσικὸν ἦτο τὸ ἀξίωμα τοῦτο νὰ εὕρῃ ἀντίστασιν. Ἐργάτης ἠγέρθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, καὶ ἀφ' οὗ ἐπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ οἰκονομηθῇ τις χρήματα κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, συνεπέρανε λέγων ὅτι ἐὰν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν χειροτεχνικῶν καταστημάτων εἶχον χριστιανικώτερα αἰσθήματα, δὲν ἤθελον ὑπάρχει τσοσᾶται ἀφορμαὶ θλίψεων, καὶ ὅτι ὄντως αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, πῶς οἱ πλούσιοι ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσι τσοσᾶτα, οἱ δὲ εὐποροὶ τόσον ὀλίγα. Κατ' αὐτὸν ὁ ἐργάτης ἀντὶ δώδεκα σελινιῶν ἐβδομαδιαίου μισθοῦ ὤφειλε νὰ ἀπολαμβάνῃ τοῦλάχιστον πέντε λίρας ἀνὰ ἐβδομάδα. Οὕτω δὲ ἤθελε ζῆσθαι χριστιανικῶς. Ἀσθεστοὺς γέλωσ ὑπῆρξε τοῦ ἀντιπολιτευομένου ἢ ἀμοιβῆ. Ἡ συζήτησις ἐπανελήθη, κατεπραύνηθη, καὶ ἀπέληξεν ἀξιοπρεπῶς, ὅπότεν ὁ Baker διηγῆθη διάφορα παραδείγματα οἰκονομίας, ἅτινα ἐκ πείρας ἐγίνωσκε, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι τὰ καταστήματα τοῦ Κράτους ἦσαν ἀνεπαρκῆ ὅπως προνοήσουσι περὶ τῶν πτωχῶν, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ ἰδρυθῆ δι' ἰδιωτικῶν συνδρομῶν ταμεῖον πρὸς περίθαλψιν τῶν γερόντων ἢ ἀσθενῶν ἐργατῶν ὅτι δέον νὰ ἐνισχύηται ἡ οἰκονομία, προτιμωμένου πάντοτε τοῦ χειρώνακτος τοῦ παρέχοντος δείγματα οἰκονομίας, ὅτι ἡ οἰκονομία οὐδαμῶς ὤφειλε νὰ παραμεληθῆ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ὁ ἐργάτης ἀμφιβάλλων ἐὰν ἠδύνατο νὰ οἰκονομηθῇ ἀρκούντως, νὰ μὴν οἰκονομηθῇ παντελῶς.

VII

Ἐπανακάμπτων ἐφ' ἀμάξης ἐκ Stroud, ἠρώτησα τὸν γαιοκτῆμονα ἐάν μοι ἐπέτρεπε νὰ τῷ ἀπειθῶν μισθὸν μικρὰς τινας ἐρωτήσεις. Ἥμην πολὺ περίεργος νὰ μάθω πῶς ἀνετράφη οὗτος, ἐφάνετό μοι δὲ ἀναγκαῖον νὰ μάθω τὴν νεότητά αὐτοῦ, ὅπως ἐξηγήσω τὴν μεγάλην δραστηριότητα, ἢ ἐδείκνυεν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καλοῦ.

Πῶς ἀνετράφη! εἶπέ μοι. Ἐν ὄσφ ἕμενον παρὰ τῷ ἐμῷ πατρὶ, προὔτιμων πάσης ἄλλης συντροφίας τὴν τῶν θρησκευτικῶν κυνῶν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρισκόμεν ἐν τοῖς ἀμαξοστασίαις. Δὲν νομίζετε διδασκτικὸν τὸ μένειν μετὰ κυνῶν καὶ τὸ βλέπειν τοὺς ἵππους ἐκγυμναζομένους; Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι πολλὰ ἐκ τούτων ἐξέμαθον ἅτινα ἐφήρμοσα μετὰ ταῦτα εἰς νεαροὺς ἐγκληματίας. Σκοπὸς τοῦ πατρὸς μου δὲν ἦτο νὰ με καταστήσῃ νέον δυνάμενον νὰ λαμβάνω μετὰ χάριτος κύπελλον τεῖου ἐν ταῖς αἰθούσαις.

Ὁ πατὴρ μου, ὁσάκις συνόδευον αὐτὸν, ἐφιππος ἢ πεζός, κατὰ τὰς ἐκδρομάς του ἢ εἰς τὰ κυνήγια, μοι ὠμίλει πάντοτε περὶ τοῦ καλλίτερου τρόπου ἵνα ἐλαττώσωμεν τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπαιτούντας ἀλήτας, θεραπεύωμεν τοὺς παράφρονας, καὶ προσφορώτερον φερώμεθα πρὸς τοὺς ἐγκληματίας. Ἀφ' οὗ διήλθον τοιοιουτρόπως τῆς ἐμῆς νεότητος τὰ ἔτη, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συνειθίσω εἰς τὸν ἀργὸν καὶ ἐκτεθηλυμένον βίον τῶν κομψῶν νεανιῶν; Δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ νεότης μακθάνει τὰ πάντα ἐν τῇ τραπέζῃ. Εἰς μὲν τὰς σπουδὰς ἀνέπτυξα μετριοτήτων νοός· οἱ συσπουδασταὶ μοι μ' ἐνόμιζον καλὸν ζῶον, ὀλίγον ἐννοοῦν τὴν γραμματικὴν ἀλλ' οὔτε ὡς κυνηγὸς διεκρίθη, οὔτε ὡς καλὸς γεωργός. Ὁμιλῶν ποτε περὶ τῆς Ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας, μοι ἐλέγετε ὅτι ἐδυσκολεύεσθε νὰ πιστεύσητε εἰς τὰ δόγματα τῆς θεολογίας. Πολὺ καλὰ, ἐγὼ πιστεύω ἀδιστακτικῶς εἰς ὅλα τὰ δόγματα τῆς ἐκκλησίας μας. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντα ταῦτα, πιστεύω εἰς τὸ δόγμα ὑπερ μου ὑπαγορεύει ἡ ἐμὴ συνείδησις, εἰς τὴν παρουσίαν δηλονότι καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Ὁ Θεὸς βλέπει καὶ γινώσκει τὰ πάντα, διοικεῖ τὰ πάντα, καὶ θαυματουργεῖ καθ' ἕκαστην.

Πῶς ἤθελον δυνηθῆ νὰ ἐργασθῶ ἄνευ τῆς πίστεως ταύτης; Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἡ ὄργανον εἰς τὰς χεῖράς του. Μὴ νομίζετε ὅτι αὕτη ἐστὶ ἐκ μέρους μου μετριοφροσύνη, τούταντων εἶναι μεγίστη ἀλαζονεία. Πάν ὅτι, καλὸν ἐπράξα, προσέκυψεν ἐκ τινος ἐξωτερικῆς ὠθησεως.

Ὁ γαιοκτῆμων προέφερε τὰς λέξεις ταύτας μετ' ἐπισημότητος, ἥτις ἀπετέλει παράδοξον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνήθη αὐτοῦ διάθεσιν.

Τὸ κατ' ἐμὲ κατελήθη ὑπὸ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ, καὶ ἐσιώπησα ἐπὶ μακρὸν περιμένων ἕως οὗ οὗτος δώσῃ νέαν τροπὴν εἰς τὴν συνδιάλεξιν ἡμῶν.

Οὐδέποτε, ὑπέλαθε μετὰ τινα χρόνον, ἀπέδωκα σημασίαν εἰς τὰ θρησκευτικὰ δόγματα προκειμένου καλοῦ ἔργου, ἢ δὲ πρὸς τὴν Ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν σχέσις μου οὐδέποτε μ' ἐμπόδισε τοῦ νὰ συνεργασθῶ μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Manning, οὐδὲ μετὰ τῆς κυρίας Μαρίας Carpenter, ἥτις ἀνήκει εἰς τὴν ἐνωτικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸν αὐτὸν κανόνα ἐτήρησα καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ. Προσβολὴ γενομένη εἰς τὴν Ἀντιπολίτευσιν ἐνεκα κομματικῶν αἰτίων, ὑπῆρξέ μοι ἀείποτε μᾶλλον ἐπαχθὴς ἢ ἐὰν ἐγένετο πρὸς ἐμὲ αὐτόν. Ἄλλ' ἀρκοῦντως ὠμιλήσαμεν περὶ τούτου. Διὰ τί ἄρα γε μοι ἐζητήσατε τὰς περὶ τῆς ἀνατροφῆς μου πληροφορίας ταύτας;

Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι ἐν Γερμανίᾳ ὅμοιον εἶδος γαιοκτήμονος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅτι ἐσχόπουν τοῦ χρόνου προϊόντος νὰ δημοσιεύσω εἰδήσεις τινὰς περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἔργων του, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τοῦ πρὸντος ἀπεφάσισα ν' ἀναβάλλω, περιμένων μέχρις οὗ κάλαμος ἀνώτερος τοῦ ἰδικοῦ μου καταστήσῃ αὐτὸν ἥρωα ἱστορικοπολιτικοῦ μυθιστορήματος.

Ἄλλὰ περὶ τούτου ὁ Baker δὲν ἤθελε ν' ἀκούῃ, λέγων ὅτι τὰ μυθιστορήματα μόνον αἱ γυναῖκες ἀνεγίνωσκον, καὶ ὅτι οὐδὲν ἠδύναντο νὰ μανθάνωσιν ἐξ αὐτῶν. Μετὰ τινὰς στιγμὰς μοι εἶπε· Γράψετε, ἴσως ἀποβῆ ὠφέλιμον εἰς τὴν νεολαίαν πάσης χώρας, ἐὰν μεταβιβασθῇ αὐτῇ πρότυπόν τι γαιοκτήμονος, καθ' ὅσον πολλοὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἡπείρῳ βιούντων φρονοῦσιν ὅτι μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡμεῖς οἱ γαιοκτήμονες ἐσόμεθα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ παρελθόντων πραγμάτων. Ἄλλ' ὁμιλῶν περὶ ἐμοῦ ἐνθυμήθητε καὶ πασῶν τῶν ἑξῶν μου ἐκείνων, ἃς οἱ λόγοι ὑμῶν συμπολίται συνήθως ἀποκαλοῦσιν ἐλαττώματα, καὶ μὴ λησμονήσετε ὅτι ἄνευ τῆς θήρας τῆς ἀλώπεκος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ υπάρξῃ γαιοκτήμων. Μὴ λησμονήσετε τοὺς κύνας μου, τοὺς ἵππους μου. Ἐὰν εἶχον νεαρὰ τέκνα, ἤθελον παράσχῃ ὑμῖν πρὶν ἢ ἀναχωρήσετε θέαμα πυγμαχίας.

Τῷ εἶπον ὅτι ἐσεβόμην τὴν ταχύτητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς πυγμαχίας, ὁσάκις ἐφημερίζετο αὕτη κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ὅσον καὶ πᾶσαν ἄλλην γυμναστικὴν ἐντέλειαν.

Πιθανῶς τοῦ χρόνου προϊόντος ν' ἀποβῆ ἀναγκαία ἢ ἀσκησις τῆς νεολαίας εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ μάχεσθαι. Τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὴν σήμερον δὲν συνειθίζομεν πλέον νὰ ἐξερχώμεθα ἔνοπλοι.

Ὁ φαυλόβιος γινώσκει καλῶς ὅτι ὁ τίμιος ἄνθρωπος τὸν ἀποφεύγει πάντοτε φοβούμενος τὴν μετ' αὐτοῦ συνάφειαν, καὶ προσβαλλόμενος δὲ ὑπ' αὐτοῦ κρίνει ἀνάξιον νὰ κατέλθῃ εἰς ἀγῶνα.

Οὕτω συγνάκις βλέπομεν, ὅτε κακοήθης τις

προσβάλλει ἀποτόμως γυναῖκα, πάντας τοὺς παρστώτας νὰ γίνωνται ἄφαντοι ἐκ τῆς ὁδοῦ, ὅπως μὴ παραστῶσι μάρτυρες γρονθοκοπημάτων ἢ τραυμάτων. Ὅχι διότι στεροῦνται τοῦ θάρρους ὅπως συγχροσθῶσι πρὸς τοὺς Κυρίους τούτους, ἀλλὰ διότι θεωροῦσι ταπεινὸν τὸ νὰ ἐρίζωσι πρὸς αὐτούς. Ἐν ᾧ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου πάντες οἱ εὐποροῦντές εἰσι γεγυμνασμένοι εἰς τὴν πυγμαχίαν, γρόνθος τις, ἐπιτυχῶς δοθεὶς, πολυλάκις ἀναπληροῖ τοὺς ἀστυνομικοὺς κλητῆρας.

Ὁ Baker ἐξέλαθε τοὺς λόγους τούτους, λεχθέντας οἰονεὶ ἐν ἀστειότητι, ἐπὶ τὸ σοβαρότερον, καὶ μετὰ μεγάλης ζωηρότητος εἶπε·

«Μὴ νομίζετε ὅτι τὰ ἡμέτερα Ἀστυνομικὰ ὄργανα ἤθελον ἔχη τοσοῦτον θάρρος ὅσον ἀποδεικνύουσι καθημερινῶς, ἐὰν δὲν ἦσαν βέβαια ὅτι ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ εὐρήσουσιν ἐφεδρείαν Κυρίων, τὴν συνδρομὴν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ προσδοκῶσι. Νομίζετε ὅτι αἱ ἡμέτεραι Κυρίαι ἤθελον δυνηθῆ μετὰ τοσαύτης ἀσφαλείας νὰ περιέρχωνται τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου, ἐὰν ἐν στιγμῇ στενοχωρίας δὲν εὕρισκον διαθέσιμον τὸν βραχίονα οἰουδήποτε τιμίου ἀνθρώπου, εἴτε ξένου, ἢ καὶ ἀγνώστου; Τὸ κατ' ἐμὲ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι δὲν ἤθελον τοσοῦτον ἐπασχοληθῆ περὶ ληστῶν καὶ κλεπτῶν, ἐὰν ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας μου δὲν ἐμάνθανον νὰ ὑπερασπίσω τὸν ἑαυτόν μου.

Ἡ ὑμετέρα γνώμη ἐπὶ τῆς ταχύτητος τῆς πυγμαχίας μὲ καθησυχάζει ὀλοσχερῶς· ἤδη γινώσκω ὅτι δὲν θέλετε με εἰκονίσῃ φέροντα λευκὸν λαίμοδόν τι καὶ ποτήριον ὕδατος μετὰ ζαχαρέως, ὡς ἀπόστολον τῆς εἰρήνης. Ἦδη σὰς εἶπον ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ ἄνευ ῥακῆς δὲν μοι ἀρέσκει.

Ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ ἐπιτύχητε τὴν εἰκονογραφίαν μου, οὐχὶ βεβαίως χάριν ἐμοῦ, ὀλίγην δίδω εἰς τοῦτο σημασίαν, οὐδὲ χάριν ὑμῶν, διότι ἐκ τούτου οὐδ' ἐπαίνων θέλετε ἀπολαύσῃ, οὐδὲ μομφῆς, ἄτε ἀνεφίκτου οὐσῆς τῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον παραβολῆς. Ἄλλ' ἐὰν κατορθώσατε νὰ περιγράψῃτε ἄνευ ὑπερβολῆς ἐκεῖνο ὅπερ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία μου, ἀλλ' οἷονεὶ καταπίστευμα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ γαιοκτημόνων, τὸ ἔργον ὑμῶν ἀποθήσεται λίαν ὠφέλιμον. Δυνατὸν ν' ἀποβῆ ὠφελιμώτατον εἰς τοὺς νέους τῶν εὐπόρων τάξεων, οἵτινες μὴ ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται ὅπως ζήσωσιν, ἠδύναντο νὰ πεισθῶσι νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐπαγωγότεραν τῶν ἐργασιῶν, τουτέστι τὴν ἐπὶ καλῷ τοῦ πλησίον ἐργασίαν. Ἐὰν προσβλέψω ὀπισθεν ἐμοῦ, μετὰ θαυμασμοῦ παρατηρῶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἃς δὲν ἀνεκάλυφα βεβαίως ἐγὼ, ἀλλ' οὐχ ἤπτον ἀπέβησαν πολὺ ὠφέλιμοι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Πολλοὶ λέγουσιν ὁ Θεὸς βοηθεῖ τὸν βοηθοῦντα ἑαυτόν. Ἄλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐπιτυχέστερον ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὁ Θεὸς θέλει βοηθήσῃ ἐκείνους, ὅσοι πάν-

τοτε καὶ μετ' ἐπιμονῆς προσπαθοῦσι νὰ βοηθῶσι τοὺς ἄλλους· τοῦτο δὲ, οὐχὶ ἵνα δοξασθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ νὰ εὐεργετήσωσι τὸν πλησίον.

VIII

Ἐν τούτοις παρῆλθεν ἑβδομάς, ἑβδομάς βίου εὐτυχούς καὶ πλήρους διδαγμάτων. Ἐπλησίωζεν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως. Τὴν τελευταίαν ἑσπέραν ἐν ᾧ συνδιελεγόμεθα ἡ οἰκοδέσποινα μοι εἶπε· Δέον τὸ ἐπιόν ἔτος νὰ ἐπανέλθητε, διότι ἡ Hardwick Court δὲν παρέχει τελείαν εἰκόνα τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξοχικοῦ βίου. Ἐγὼ δὲν ἔχω θυγατέρας, ὑμεῖς δὲ ἂν ἐπιθυμεῖτε νὰ γνωρίσητε ὅ,τι σπουδαιότερον παρ' ἡμῖν, δέον νὰ γνωρίσητε τὰ κοράσια. Εὐχάριστον εἶναι νὰ βλέπη τις πῶς κ' ἐκεῖνα λαμβάνουσι μέρος εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας. Οὐκ ὀλίγα ἐξ αὐτῶν διδάσκουσι μετὰ μεγάλου ζήλου τὴν Κυριακὴν ἐν τοῖς σχολείοις, ἐπισκέπονται τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πτωχοὺς, διευθύνουσι τὸν χορὸν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ παίζουσι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον. Γινώσκουσι δὲ ὅτι ἡ κοινωνία ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἄλλο τι, ἢ τὸ παίζειν καλῶς τὸ κλειδοκύμβαλον.

Τῇ ἀπεκρίθη ὅτι ἐξ ὧν βλέπει τις δὲν δύναται νὰ μορφώσῃ πλήρη ἰδέαν περὶ τῶν πραγμάτων. Ἡ γυνὴ καταδείκνυται ὅποια τις ὑπῆρξε κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτῆς ἡλικίαν, τοιαύτης δ' αὐτῆς οὐσης, δυνατόν νὰ προῖδῃ τις ὅποια ἔσται ποτε, ἐὰν ὁ γάμος θεωρηθῇ τι ἀνώτερον τυχηροῦ παιγνιδίου.

Τὴν ἡρώτησα ἐὰν δὲν ἐλυπεῖτο συλλογιζομένη ὅτι ἐκ τῶν δύο αὐτῆς υἱῶν ὁ εἰς ἧθελε γίνῃ ποτὲ κύριος τοῦ ὠραίου ἐκείνου κτήματος, ἐν ᾧ ὁ ἄλλος ἧθελε μείνῃ, ἂν μὴ κατὰ πάντα ἄπορος, τοῦλάχιστον ὀλιγώτερον πλούσιος. Μοι ἀπεκρίθη ὅτι ἐξ ἴσου ἠγάπα τὰ τέκνα τῆς, ἀλλ' ὅτι ἔθος τοσοῦτων αἰῶνων εἶχεν ἤδη συνειθίσῃ τὰς Ἀγγλίδας μητέρας νὰ θεωρῶσι τὴν ἀνισότητά ταύτην τῆς τύχης ἱστορικὴν ἀνάγκην. Ἐν ταῖς πόλεσι δύνανται νὰ διαιρῶσι τὰς πατρικὰς περιουσίας ὅπως θέλωσιν, ἀλλ' ἡ κτηματικὴ περιουσία δέον νὰ μεταβιβάζεται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδαμῶς θεωρῶ κομματικόν, ἀλλὰ ζήτημα ὑπάρξεως τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους.

Ἦτο ἀργά. Ἐπειδὴ ἐσκόπουν ν' ἀναχωρήσω τὴν πρωτὰν τῆς ἐπιούσης, τὴν ἀπεχαιρέτησα. Ὁ γαιοκτήμων δὲν ἠγάπα τοὺς ἀσπασμοὺς, οἵτινες συνήθως συνοδεύουσι τὰς ἀναχωρήσεις ἐν ταῖς σιδηροδρομικοῖς σταθμοῖς τῆς Δύσεως. Ὅτε δὲ τὴν πρωτὰν τῆς ἐπιούσης μ' ἐπερίμενον ἡ ἄμαξα, ἐκεῖνος εἶχεν ἤδη ἐξέλθῃ. Μοι εἶχε σφίγγῃ τὴν χεῖρα τὴν ἑσπέραν τῆς παρελθούσης ἡμέρας.

Φίλος μου δικηγόρος τοῦ Λονδίνου μὲ συνώδευσεν εἰς τὴν ἄμαξαν λέγων· Γινώσκω καὶ χω-

ρίς νὰ μοι τὸ εἶπητε, ὅτι ἡ Hardwick Court σὰς ἀρέσκει. Καὶ τὸ ἐναντίον δὲ ἂν μοι ἐλέγετε, δὲν ἤθελον τὸ πιστεύσῃ. Ἀλλὰ τί φρονεῖτε περὶ τῆς τάξεως ταύτης τῶν παρ' ἡμῖν γαιοκτημόνων; Δὲν νομίζετε ὅτι μέλλει νὰ ἐκλείψῃ; ἢ πιστεύετε εἰς τὴν καὶ ἐπὶ τὸ μέλλον ὑπαρξίν αὐτῆς;

Ἐὰν ἐκάστη ἐπαρχία τῆς Ἀγγλίας, ἀπεκρίθη, εἶχε τρεῖς ἄνδρας οἷους ὁ κ. Baker, ἤθελον φρονήσῃ μᾶλλον ἕνεκα τούτου τὴν χώραν σας, ἢ ἕνεκεν ὅλων τῶν ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν, ἅτινα ὑπάρχουν ἐπισσεσσορευμένα εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Τράπεζαν.

IX

Δύο καὶ ἐπέκεινα ἔτη εἶχον παρέλθῃ, ἀφ' ἧς μετέβην εἰς Hardwick Court, ὅτε τὸ ὑπὲρ τῶν σωφρονιστικῶν Καταστημάτων κοινὸν ἐνδιαφέρον μὲ συνήνου ἐκ νέου μετὰ τοῦ Baker. Ἐν ἔτει 1872 ὁ Δόκτωρ Wines, γραμματεὺς τῆς μεγάλης ἐν Ἀμερικῇ ὑπὲρ τῶν φυλακῶν Ἐταιρίας, ἐπέτυχε νὰ πέμψωσι τὰ Ἑυρωπαϊκὰ κράτη ἀντιπροσώπους εἰς τὴν σύνοδον ταύτην.

Τῇ 3 Ἰουλίου 1872 ἤρρισαν αἱ συζητήσεις μετὰξὺ τῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν ἐπικρατειῶν. Τὸν γαιοκτήμονα παρηκολούθει μακρὰ σειρὰ σπουδαιοτάτων ἀποτελεσμάτων. Ἡ ἐπαγρύπνις τῆς Ἀστυνομίας, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς μόνος ἐπὶ μακρὸν ἠγωνίσθη, προήχθη παρὰ τῆς Βουλῆς εἰς Ἀγγλικὸν νόμον. Ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν προνοίᾳ, βελτίωσις εἶχεν ἐπέλθῃ χάρις εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Baker προκληθέντας ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῆς Κυβερνήσεως συνεταιρισμοὺς, ἡ ἀλητεία εἶχεν ἐλαττωθῇ, μείωσις δὲ ὠσαύτως παρετηρεῖτο εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τοῖς ἐπανορθωτικοῖς οἴκοις κρατούμενων νεαρῶν ἐγκληματιῶν. Ἐκ πασῶν τῶν κατακτήσεων τούτων τῶν γενομένων ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν, ἐπ' ἀγαθῷ τῶν τε κρατούμενων καὶ τῶν ἐλευθερωθέντων, ὡς καὶ τῶν παντὸς εἶδους ἀθλίων, ὀλίγα περιήλθον εἰς γνῶσιν τῶν ἐν τῷ Συνόδῳ ξένων ἀντιπροσώπων. Ὁ Baker πιστάτω χωρὶς νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἐν ταῖς πρώταις σειραῖς, ἀλλ' ἀρκούμενος μόνον νὰ λέγῃ, καλῶς! καλῶς! Οὐδέποτε ἐδέχτο τὰ συγχαρητήρια τῶν ὀλίγων ξένων, ὅσοι ἐγνώριζον τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ δὲν ἦτο παρ' αὐτῷ κακῶς ἐνοουμένη μετριοφροσύνη. Μίαν μόνην ἀξίαν ἀνεγνώριζεν ἐκεῖνος ἐν ἑαυτῷ. Κατέχω, δόξα τῷ Θεῷ, ἔλεγε, τὴν ὑπομονὴν ἐκείνην ἧτις παρὰ ταῖς γυναιξὶ συνήθως ἀποκαλεῖται ἀγγελικὴ, ἐγὼ ὅμως δύναμαι νὰ ὀνομάσω ὄνειον, διότι οὐδεμίαν ἔχω εὐφυῖαν. Μὲ αὐτὴν δὲ τὴν ὄνειον ὑπομονὴν κατώρθωσα νὰ δημιουργήσω ἔργον ἀξίον ἀπομιμήσεως.

Κατώρθωσα νὰ με ἀκούσασιν ὁμιλοῦντα περὶ κλεπτῶν, ἀλητῶν, πεφυλακισμένων καὶ πτωχῶν, ὧν οὐδεὶς εὐχαρίστως ἀκούει μνημονευ-

μένων. Οὐδὲ στιγμὴν εἰρήνης ἐπέτρεψα εἰς τοὺς ἀδιόφορους. Διὰ τῶν τριάκοντα μεγάλων τῆς πρωτευούσης ἐφημερίδων κατώρθωσα νὰ δημοσιευθῶσι διακόσια πενήκοντα μικραὶ πραγματεῖαί μου. Μόνον μετὰ δεκαεξάστεις ἀγῶνας κατώρθωσα νὰ συγκροτηθῶσι συνελεύσεις, ἀντικείμενον ἔχουσαι τὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν πρόνοιαν, ἧτις ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς τὴν τοπικὴν διοίκησιν, μεγίστην εἶχεν ἀνάγκην διευθύνσεως.

Τὴν ἀξίαν δὲ ὄλων τούτων τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ὄνειον αὐτοῦ ὑπομονήν, ὡς ἐχαρκτηρίζεν αὐτήν.

Ὁ γαιοκτῆμων δι' αὐτῆς τῆς ὄνειου ὑπομονῆς εἶχε καταστῆ τέλειος ἐν τῇ πρωτευούσῃ ξεναγός. Εἶχε τι νέον πάντοτε νὰ ἐπιδείξῃ ἡμῖν, ὅπως συμπληρώσῃ τὰ μεταξύ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου μικρὰ διαλεξιμὰτα. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ καὶ ὁ πρωτότοκος υἱὸς του τὸν εἶχον συνοδεύσῃ εἰς Λονδίνον, καὶ συνεμερίζοντο μετ' αὐτοῦ τὰς τε μικρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς Συνελεύσεως.

Ὅτε ἐπλησίαζε τὸ τέλος συνώδευσα τὸν Baker εἰς τὸν περίπατον αὐτοῦ, καὶ τὸν ἠρώτησα τί ἐφθόνηι περὶ τῆς συνόδου. Ὅτι ἀνέλαβε θαυμασίαν ἐπιχείρησιν! μοὶ ἔλεγε. Ἡ ἐλάττωσις τῶν πειρασμῶν, ἐφ' ὧν καθημερινῶς παρακαλούμεν τὸν Κύριον νὰ κρατῇ ἡμᾶς ἀπομακρυσμένους, ἐλάττωσις τῶν πειρασμῶν, εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον! Σκέπτεται ποτε ἡ κοινωνία ποσάκις αὕτη αὕτη παρῆσθεν ἀφορμὴν πειρασμοῦ πρὸς τοὺς πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἀγομένους;

Κατ' ἐμὲ ὅ,τι ὡς πρῶτον ἔργον ἔπρεπε ν' ἀποφασίσωμεν, ἦτο τί πρέπει νὰ κάμῃ ἡ κοινωνία τὰ διεσφαρμένα ταῦτα σοιχειά της πρὸ καὶ μετὰ τὴν φυλάκισιν. Ἀπέναντι τούτου πᾶν ὅ,τι γίνεται διαρκούσης τῆς φυλακίσεως εἶναι δευτερεύον.

Πολλάκις συλλογίζομαι ὅτι ἡδυνάμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν τι τελειότερον τῶν φυλακῶν. Ἐξηγοῦμαι ἀπλοῦστερον, ἀφηγούμενος ὑμῖν τὸ ἐξῆς ἀνεκδότον.

Ὁ Ναύαρχος Yelverton εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ νέον ἀξιωματικὸν εὐφυσέστατον, καὶ ἀγαπῶντα τὸ ἐπάγγελμα του. Ὁ νέος οὗτος εἶχεν ἐνώπιον αὐτοῦ λαμπρὸν μέλλον. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως αὐτοῦ ὑπέπεσεν εἰς σπουδαῖον παράπτωμα, σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν του· ὁ Ναύαρχος τὸν προσεκάλεσε καὶ τὸν ἐπέπληξε μετὰ ἠπιῶν αὐστηρότητος, συνεπέρανε δὲ λέγων· λυποῦμαι, ἀλλ' ἀπολέσατε τὴν ἐμπιστοσύνην μου.

Ὁ νέος, ὅστις μόλις ἡδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, ἀπεκρίθη· Ναύαρχε, αἰσθάνομαι ὅτι ἔχετε δίκαιον, καὶ ὅ,τι δύναμαι νὰ σᾶς εἶπω, εἶναι μόνον ὅτι ἐὰν ἐπιθυμῆτε ζητῶ ἀμέσως τὴν παραίτησίν μου. Ἀλλὰ, Κύριε, ὑπέλαβεν ὁ Ναύαρ-

χος, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ζητήσητε τὴν παραίτησιν ὑμῶν, θέλω ν' ἀνακτήσητε τὴν ἐμπιστοσύνην μου.

Ἴσως ἐξογκῶν τὴν ἀξίαν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, νομίζω ὅμως ὅτι αὕτη δεικνύει τὸ μέσον δι' οὗ δυνάμεθα νὰ μηδενίσωμεν τὸ τωρινὸν ἡμῶν σύστημα, τὸ σύστημα δηλονότι τοῦ ἀφαιρεῖν τὴν ἐλευθερίαν, τὸ τοσοῦτον ἄθλιον ἅμα καὶ δαπανηρὸν. Λέγομεν εἰς τὸν κατάδικον, ἀποδίδοντες αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ὅτι ἀπέτισε τὴν ποιήν του. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές, διότι πλείστοι αὐτῶν ἀρχίζουσι νὰ τιμωρῶνται ἐξερχόμενοι τῶν φυλακῶν. Ὅπουδῆποτε παρουσιασθῶσι, μετὰ δικαίας δυσπιστίας γίνονται δεκτοί. Ἐν τῇ φυλακῇ δὲν ἡδύναντο ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς κοινωνίας. Προτιμώτερον νὰ ἐλέγομεν μὲν εἰλικρινῶς πρὸς τὸν ἐγκληματίαν, τὸν ἐκ τῆς φυλακῆς ἐξερχόμενον, ὅτι ὀφείλει ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐδεικνύαμεν αὐτῷ συνάμα τὸ μέσον.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος χαίρετε! Ἐντὸς μιᾶς ὥρας ὀφείλω νὰ εἶμαι εἰς τὸν σταθμὸν!

Μετέβην παρὰ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ, ὅπως τὴν ἀποχαιρετίσω. Ὑπελείπετο ἐν ἔτι τέταρτον τῆς ὥρας. Τῇ ἐζήτησα νέα περὶ τῆς Hardwick Court. Μόλις εὐρίσκομεν πρόσωπα κατάλληλα ἵνα ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸ ἐπανορθωτικὸν ἡμῶν σχολεῖον, μοὶ εἶπεν. Ὁ μεγαλύτερος υἱὸς μου, ὅστις ἐσπούδαζεν ἐν Oxford, ὅτε ἐπισκέφθητε ἡμᾶς ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἐνουφεύθη, καὶ κατοικεῖ ἔπαυλιν τινα, δύο μίλλια ἀπέχουσαν τῆς ἡμετέρας· ἐλπίζω ὅτι θὰ ὁμοιάσῃ τὸν πατέρα του.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρέστημεν μάρτυρες πολλῶν μεταβολῶν. Πολλὰ κτήματα ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν ἐξεποιήθησαν ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν, καὶ περιήλθον εἰς χεῖρας ἐκείνων ὅσοι διὰ τῆς βιομηχανίας ἀπέκτησαν κολοσιαίας περιουσίας. Ἐνεκα τοῦ νέου τούτου κόσμου, εἰσλήθησαν καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ τὰ νέα ἔθιμα τοῦ Λονδίνου. Ἡ τράπεζα ἡμῶν δὲν εἶναι οἷα πρὸ δέκα ἐτῶν! Ἐτοιμάζομεν τὴν τράπεζαν ἐπὶ τὸ ῥωσικώτερον, μολοντί τὰ πολιτικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὰ τῆς Ῥωσσίας. Οἱ πλήρεις παροφίδων δίσκοι καὶ αἱ φιάλαι μέλανος οἴνου δὲν φαίνονται πλέον ἐπὶ τῆς τραπέζης ταύτης, τοῦναντίον καλύπτουσιν ἤδη αὐτὴν τὰ ἐπιδόρπια καὶ τὰ ἄνθη. Ἐνδεχόμενον ἢ εὐωδία τῶν ἀνθῶν νὰ ἀποθῆ πρὸς τὴν υγείαν ὠφελιμώτερον τοῦ οἴνου.

Ὁ σύζυγός μου δσημέραι μοὶ φαίνεται νεώτερος. Τὸ παρελθὸν φθινόπωρον παρέτεινε τὰ κινήγιον ἐπὶ δέκα ἡμέρας, ὑπὲρ τὸ σύνηθες. Ἐν μόνον πράγμα τὸν θορυβεῖ, φοβεῖται μήπως ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ ψηφίσωσι νόμον, δι' οὗ νὰ συγκεντρωθῇ ἡ διοίκησις ὄλων τῶν σωφρονιστικῶν φυλακῶν εἰς χεῖρας μισθωτῶν ὑπαλ-

λήλων, οὕτω δὲ ἐκλείψῃ ἀπ' αὐτοῦ ὁ κόπος τῆς ἐπαγρυπνήσεως.

A. M^{os}.

ΠΕΡΙ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΟΥ¹

Μέλλων νὰ ὀμιλήσω περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παρὰ βασιλέως, δὲν προτίθεμαι νὰ ἀναλύσω καὶ ἀναίρεσω τὸ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου σύγγραμμα τοῦ κ. Κλέωρος *Ραγκαβῆ*, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἤγειρε θόρυβον. Τοιαύτην ἐργασίαν ἐθεώρησα ἀηδῆ, διότι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν δὲν εἶναι σοβαρὰ τις ἐργασία καὶ σπουδαία ἱστορικὴ μελέτη περὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἐκείνου προσώπου, ἀλλὰ μᾶλλον λίβελλος κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ὁ κ. *Ραγκαβῆς* φαίνεται παντάπασι μὴ ἐννοήσας, διότι μηδὲν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἰσδύσας, νομίζει αὐτὴν συνιστάμεν ἐν εἰς ἐποουσιώδεις τινὰς ἐν αὐτῇ ἀπαντώσας ἰδέας, καὶ συνάμα συγγέει οἰκτροῦς Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην. Πῶς νὰ συζητήσῃ τις πρὸς ἄνδρα, ἀποφαινόμενον, ὅτι ὁ θεοῦ ἰδρυτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἶναι Ἀγαθὰγγελός τις² καὶ τὸ Κοράνιον ἀνώτερον τοῦ Εὐαγγελίου,³ τοῦ Εὐαγγελίου ἐκείνου, περὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποίου εἰς Ῥενὰν ὠμολόγησεν, ὅτι εἶναι «ἡ ὑψίστη δημιουργία ἢ προελθούσα ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ὁ κάλλιστος κώδιξ τοῦ τελειοτάτου βίου, οἴου ἀνώτερον οὐδεὶς ἠθικολόγος ἠδυνήθη ποτὲ νὰ διατυπώσῃ;»⁴ Θέλω μᾶλλον ὀμιλήσει περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ὅπως ἀπλῶς, ἀνὰ χεῖρας κρατῶν τὴν δαδα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, ἐκτυλίξω ἐνώπιον ὑμῶν τὸν βίον αὐτοῦ, περὶ οὗ, ἀφοῦ ὅπως δῆποτε ἐγένετο κατ' αὐτὰς τοσοῦτος λόγος, πολλοὶ ἴσως θὰ ἔχωσι περιέργειαν νὰ γνωρίζωσι τίς ἦτο καὶ τί ἐπραξεν. Ἐμμέσως δὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μελέτη ἡμῶν αὕτη καὶ ὡς ἀπάντησις πρὸς τὸν κ. Κλέωνα *Ραγκαβῆν*, διότι ἐὰν ἐκ τῆς ἀπαθούς ἱστορικῆς ἐρεῦνης περὶ τῶν κατὰ τὸν Ἰουλιανὸν ἐξαχθῇ, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὐτοῦ τοῦ νὰ κωλύσῃ τὸν μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἀρξάμενον θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ τὸ κράτος τῆς ἀρχαίας ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἤδη ἀποθανούσης ἐθνικῆς θρησκείας, ὑπῆρξε καὶ καθ' ἑαυτὴν παράλογος καὶ πολιτικῶς ἀσύνητος καὶ ματαία, καὶ ἀποδειχθῇ, ὅτι οὕτω κρίνουσι τὸν Ἰουλιανὸν οἱ κράτιστοι τῶν νεωτέρων χρόνων ἱστορικῶν, ἄνδρες, οἷος ὁ Γίββων π.χ., ἀνατρέπονται ἄρδην διὰ τῆς ἐτυμηγορίας τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης πᾶσαι αἱ ἀντιθέτοι ἀποφάνσεις τοῦ ἡμετέρου νεαροῦ ἀπίστου.

Ἐν τῶν περιεργότερων μερῶν τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ πάλη μεταξὺ τῆς χριστιανικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία τὸ πρῶτον ὡς Ἰουδαϊκὴ ἀνευ πολλῶν ἀξιώσεων αἴρσεις παρὰ τῶν Ῥωμαίων θεωρηθεῖσα, ἀφίνεται ἐλευθέρα ἐπ' ὀλίγον καὶ ἐξαπλοῦται· ἀλλὰ μόλις ἐννοήθη παρ' αὐτῶν ὁ ἀληθὴς αὐτῆς χαρακτήρ, ὅτι ἤρχετο, πλήρης θάρρους, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει ἡ ἀλήθεια κατὰ τοῦ ψεύδους, ὡς ἡ μόνη λογικὴ καὶ ἀληθὴς θρησκεία, ὡς ἡ λατρεία τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, μετὰ τῆς τάσεως νὰ κατανικήσῃ μὲν τὰς πεπαλαιωμένας εἰδωλολατρικὰς θρησκείας, τὰς θεοποιήσασα τὴν κτίσιν, ἀντικαθισταμένη δὲ ἀντ' αὐτῶν νὰ γενικευθῇ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, ἤρχισαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους προστατευομένης νὰ καταδιώκωσιν αὐτὴν εἴτε δι' ἐξεγέρσεων τῶν ὄχλων κατ' αὐτῆς παρὰ τῶν ἐθνικῶν ἱερέων καὶ σοφιστῶν, εἴτε διὰ τακτικῶν παρ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων σχεδιαζομένων καὶ ὑπὸ τῶν διαφόρων τοῦ κράτους ἀρχῶν διευθυνομένων διωγμῶν. Οἱ διωγμοὶ διαρκοῦσι τρεῖς ὅλους αἰῶνας, διαδέχονται δὲ ἀλλήλους ὁ εἰς φοβερῶτερος τοῦ ἄλλου· ποταμοὶ μαρτυρικῶν αἱμάτων χύνονται· ἀλλ' εἰς μάτην πάντα ταῦτα· τὰ θάρρος τῶν χριστιανῶν εἶναι ἄκαμπτον· οἱ διωγμοὶ ἀναδεικνύουσι λαμπροτέρην τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ ἐλκύουσι πρὸς αὐτοὺς τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν δικτῶν τῶν· ὁ δὲ ζήλος αὐτῶν πρὸς διάδοσιν τῆς ἀληθείας αὐξάνει ἀναλόγως τῶν προσκομμάτων, ἅτινα ἔθετον κατ' αὐτῆς· οὕτω δὲ ἡ καταδιωκομένη θρησκεία, ἀντὶ νὰ περιστέλληται, ἐξαπλοῦται ὁσημέραι περισσότερον, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τοῦ ἀπεράντου Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τοῦ περιλαμβάνοντος τότε ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ μέγα μέρος τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἦτο ἤδη χριστιανικόν! Ὁ χριστιανισμὸς διὰ τῶν καθαρῶν περὶ Θεοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ἀληθειῶν τοῦ καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν, αἷς ἔδειξαν τότε οἱ ὀπαδοὶ του ἐν τῷ μέσῳ τῶν πανταχόθεν θλίψεων, ἤρχισε νὰ κερδίξῃ οὐ μόνον τοὺς σοφωτέρους καὶ ἰσχυροτέρους ἐν τῇ τότε κοινωνίᾳ ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων τινὰς. Ἦδη ὁ Ἀλέξανδρος Σευῆρος (222—235) ἐτίμα τὸν θεμελιωτὴν τῆς νέας θρησκείας, κατατάσσων αὐτὸν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν παρ' αὐτοῦ τιμωμένων ἡρώων, ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Ἀραβὶς (249) τοσοῦτον ἠνύκει τοὺς χριστιανούς, ὥστε ἐπιστεύετο ὅτι ἐν τῷ κρυπτῷ ἦτο χριστιανὸς καὶ ὅτι ἐν καιρῷ νυκτὸς κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα μετέσχε κρυφίως ἐν Νικομηδείᾳ τῆς εὐχαριστίας. Ἐπι εὐνοῦστερος τοῖς χριστιανοῖς φαίνεται μετὰ ταῦτα ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πατὴρ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρὸς, ὅστις ὡς Καῖσαρ ἐν Γαλλίᾳ παρεῖχε^ν

1. Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Φιλολογικῇ Συλλόγῳ Παρισσοῦ τῇ 30 δεκεμβρίου 1877.

2. Κ. *Ραγκαβῆ* Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, σελ. 505.

3. Ἀδελφί, 512.

4. Vie de Jésus, σελ. 35, ἐκδ. ζ'.